

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук,
Андрющенко Тетяни Костянтинівни на дисертацію
**Лісневської Наталії Валентинівни з теми «Педагогічні умови створення
здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі»,**
поданої до захисту на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.08 – дошкільна педагогіка

У рейтингу загальнолюдських цінностей здоров'я посідає найвищу позицію, оскільки є підґрунтям продуктивного, повноцінного життя людини. Тільки здорова людина спроможна творчо мислити, самореалізовуватися, досягати успіхів, сприяти розвитку суспільства, прогресивно рухатися вперед. Натомість неякісне харчування, малорухливий спосіб життя, наявність шкідливих для здоров'я звичок, зростання нервово-психічного напруження призвели до найнижчої тривалості життя українців серед європейських країн. Враховуючи зазначене, проблема збереження здоров'я зростаючого покоління посідає пріоритетні позиції в діяльності держави, про що зазначено в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Базовому компоненті дошкільної освіти. В умовах реформування дошкільної освіти одним із основних її завдань є виховання гармонійно розвинутої, довершеної, здорової особистості, здатної у повній мірі реалізувати свої фізичні, інтелектуальні, моральні та духовні можливості. Для виконання окреслених завдань необхідним є створення в дошкільних навчальних закладах відповідного середовища, яке б сприяло збереженню здоров'я дітей. У контексті проаналізованих тенденцій актуальність рецензованого дисертаційного дослідження Наталії Валентинівни Лісневської з проблеми **«Педагогічні умови створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі»** визнаємо беззаперечною. Дисертацію виконано відповідно до науково-дослідної теми Інституту розвитку дитини НПУ імені М. П. Драгоманова «Теорія і технології навчання і виховання в системі освіти».

Автор досить переконливо аргументує свій науковий пошук аналізом актуальності поставленої проблеми, недостатнім рівнем її вивчення у педагогічному плані та розробленості змістово-методичного забезпечення. У науковій роботі Н. В. Лісневської з'ясовано наявні протиріччя в теорії і практиці дошкільної освіти з порушеної проблеми створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі. Їх розв'язання забезпечило результативність наукової діяльності.

Оцінюючи дисертаційну роботу Н. В. Лісневської з позиції відповідності методологічним вимогам, підкреслимо цілісність її структури, логічність побудови. Стрижневою ідеєю дослідження є обґрунтування і апробація педагогічних умов створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі, яка достатньо точно відображена в науковому апараті дослідження. У дисертації коректно сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, дібрано комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних методів, адекватних поставленій меті.

Реалізація спроектованого автором наукового пошуку обраної проблеми відображена у науковій новизні дослідження, яка є беззаперечною і цілком очевидною, оскільки вперше обґрунтовано та перевірено комплекс педагогічних умов створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі, представлено авторське бачення критеріїв, показників, схарактеризовано рівні створеного здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі.

Важливим для сучасної дошкільної освіти є також практикозорієнтований вектор рецензованого дослідження. Він є незаперечним, оскільки автором розроблено та апробовано методику формування компетентності вихователів у створенні здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі, а також сбалансовану сукупність форм і методів роботи з дошкільниками, спрямованої на збереження та зміцнення їхнього здоров'я і формування у дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я.

Про виваженість дослідження свідчить репрезентативність вибірки та обсяг і різноманітність проаналізованих науково-педагогічних та психологічних джерел (323 найменування, з яких 11 джерел іноземними мовами).

Логіка опонування вимагає необхідності оцінити змістовий аспект роботи. Дисертація містить вступ, 3 розділи, в яких відображена стратегія наукового пошуку і аналіз дослідницько-експериментальних даних, висновки, список використаних джерел і додатки. Структура роботи є обґрунтованою, а її складові тісно взаємопов'язані й ілюструють важливі моменти проведеного дослідження.

Відзначимо, що у дисертаційній роботі відповідно до авторського задуму й логіки дослідження, віднайдена досить оптимальна з практичної точки зору стратегія наукового пошуку, який дисертантка починає з аналізу стану здоров'я сучасних дошкільників. Виявлений незадовільний стан здоров'я дітей дошкільного віку спроектував необхідність створити в дошкільних навчальних закладах середовище, яке сприятиме збереженню й зміцненню здоров'я дітей.

Як позитив підкреслимо, що Наталії Валентинівні вдалося досить ґрунтовно, в чіткій послідовності розкрити теоретичні позиції, які лягли в основу подальшого експериментального дослідження. Теоретична база дослідження з проблеми створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі ґрунтується на розкритті змісту понять «здоров'я» і «середовище». Схвально те, що, акцентуючи на чотирискладовій структурі здоров'я, автор презентує власне розуміння понять «фізичне», «психічне», «духовне» та «соціальне» здоров'я.

На основі глибокого науково-теоретичного аналізу даних дефініцій дисертанткою запропоновано авторське формулювання поняття «здоров'язберігаюче середовище дошкільного навчального закладу», яке трактується так: «інтегративне утворення, що передбачає оптимальну взаємодію суб'єктів освітнього процесу, націлену на забезпечення сприятливих умов життєдіяльності через ефективне застосування сукупності

відповідних методів і засобів оздоровчого впливу для збереження та зміцнення всіх видів здоров'я дітей, формування в них потреби у здоровому способі життя». У ракурсі проблематики дослідження заслуговує на увагу визначена автором полікомпонентна структура здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі, яка проектується через комунікативно-знаннєвий, аксіологічно-мотиваційний, оздоровчо-діяльнісний, гносеологічно-розвивальний компоненти.

Значущості дослідженню придає представлена Н. В. Лісневською характеристика традиційних і нетрадиційних засобів збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, які мають використовувати вихователі при створенні здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі.

Заслуговує на увагу і схвалення ґрунтовний підхід Наталії Валентинівни до організації констатувального експерименту. Як позитив відзначаємо, що робота має чітку програму експерименту – конкретно визначені завдання на кожному його етапі:

1. Дослідити рівень створеного здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі шляхом вивчення рівня компетентності дітей старшого дошкільного віку щодо збереження власного здоров'я.

2. Визначити стан сформованості компетентності вихователів у створенні здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі та забезпеченні ефективності його функціонування.

Досить виважено підійшла Наталія Валентинівна до визначення критеріїв оцінювання рівнів створеного здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі. Такими критеріями є: когнітивний, мотиваційно-діяльнісний, результативний. Виокремлені критерії є простими й реальними для вимірювання у процесі педагогічного дослідження. Слід зазначити, що всі вони взаємопов'язані і відбивають компонентну структуру здоров'язберігаючого середовища дошкільного навчального закладу. Кожен критерій характеризується сукупністю показників, які дозволяють оцінити і

виміряти різні аспекти створеного здоров'язберігаючого середовища дошкільного навчального закладу. З огляду на викладене вище, нам імпонує прагнення дисертантки надати досить конкретний характер показникам створеного здоров'язберігаючого середовища дошкільного навчального закладу за кожним із критеріїв і докладно охарактеризувати рівні створеного здоров'язберігаючого середовища дошкільного навчального закладу (високий, середній, низький). Діагностичний інструментарій, використаний дослідницею, на нашу думку, характеризується адекватністю, адже дозволив отримати дані, які відповідали реальному стану створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі.

Вартує уваги той факт, що констатувальний експеримент проведено на досить суттєвій вибірці респондентів, при залученні 402 дітей дошкільного віку, 84 вихователів (інструкторів із фізичної культури), 402 батьків дітей-дошкільників. Результати діагностики дозволили автору визначити рівні створеного здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі: високий, середній і низький. Методику діагностики, як і аналіз результатів констатувального зрізу, представлено коректно, докладно, змістовно.

Важливою і логічно вибудованою видається нам програма формувального етапу експерименту. Як позитив відзначимо, що дисертанткою виокремлено принципи створення здоров'язберігаючого середовища (гуманізації, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, акмеологічності, ціннісно-сислової й оздоровчої спрямованості, національної спрямованості виховання й культуровідповідності) як вихідні позиції експериментальної роботи. Новим науковим фактом визнаємо визначення й обґрунтування Н. В. Лісневською комплексу педагогічних умов створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі на основі теоретичного аналізу наукових джерел і даних констатувального етапу експерименту. Такими є: сформованість компетентності вихователів у створенні здоров'язберігаючого середовища в ДНЗ; оздоровче спрямування

навчально-виховного процесу; орієнтація педагогічного процесу на формування в дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших і мотивації на його збереження, практичних навичок збереження здоров'я; системне та дієве використання комплексу оздоровчих заходів, їх доцільне взаємопоєднання; створення предметно-природного оточення в дошкільному навчальному закладі.

Вагомим здобутком дослідниці, на нашу думку, є розробка моделі, яка представлена чотирма блоками: цільовим (мета, принципи), змістово-організаційним (компоненти, педагогічні умови), операційним (етапи та напрями роботи), результативним (створене здоров'язберігаюче середовище в дошкільному навчальному закладі). Формувальний етап дослідження здійснено на засадах поетапного розгортання моделі і реалізації педагогічних умов створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі: I етап – інформаційно-підготовчий, II етап – практично-діяльнісний. На кожному етапі акцент робився на трьох взаємопов'язаних напрямках роботи з дітьми: валеологічне виховання, фізичне виховання, різні види діяльності дітей (навчальна, ігрова, трудова, самостійна). Методично виваженим кроком вважаємо конкретизацію в дослідженні форм і методів роботи з дітьми і педагогами під час реалізації кожної педагогічної умови.

Всі кількісні результати дослідження статистично обчислені. Їх достовірність не викликає сумніву, оскільки підтверджена застосуванням коефіцієнта лінійної кореляції за Пірсоном. Варто зазначити, що порівняльні результати констатувального та контрольного зрізів засвідчують доцільність упровадження в практику визначених і апробованих педагогічних умов створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі. Результати, отримані автором, є новими науковими знаннями, простежуються новаторські розробки автора, які вирізняються дієвістю і високою результативністю.

Результати педагогічного експерименту супроводжуються матеріалом у графічному зображенні, у вигляді таблиць, рисунків, доповнюються

змістовними додатками, які суттєво розширюють та унаочнюють змістове поле дисертаційної роботи та свідчать про достовірність і ґрунтовність проведеного дослідження.

Загальні висновки структурно відповідають завданням дослідження, загалом відбивають основні його результати. Варто зазначити, що отримані результати дослідження можуть бути використані в процесі фахової підготовки майбутніх вихователів у системі дошкільної освіти під час викладання дисципліни “Організація здоров’язберезувального середовища в ДНЗ”; у здійсненні дошкільними і позашкільними навчальними закладами просвітницької роботи з батьками дітей дошкільного віку зі збереження їх здоров’я; у системі післядипломної педагогічної освіти.

Основні результати дослідження відображено у 14 публікаціях, з яких 13 одноосібних; із них: 7 статей у вітчизняних фахових наукових виданнях (1 у співавторстві), 2 – у зарубіжних виданнях, 2 параграфи в колективних монографіях, 3 статті – у збірниках наукових праць. Основні теоретичні й практичні результати дослідження пройшли апробацію на 3 міжнародних, 4 всеукраїнських і 4 регіональних науково-практичних конференціях. Зазначене підкреслює теоретичну і практичну значимість дослідження.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Н. В. Лісневської, вважаємо за необхідне вказати, що виконане дослідження не позбавлене окремих недоліків, побажань і певних дискусійних моментів:

1. У контексті заявленої теми, необхідно було в більшій мірі використовувати результати досліджень сучасних українських учених. Так, з’ясовуючи сутність поняття «середовище» (с. 29) доцільно було б звернутися до наукових праць А. Богуш і Н. Гавриш, у яких розкривається розвивальний потенціал організованого середовища.
2. Підґрунтям для дискусії визнаємо поданий на с. 21 умовивід автора: «... Спираючись на аналіз досліджень вищезначених підходів у визначенні видів здоров’я, ми вважаємо, що основними слід уважати

фізичне й психічне здоров'я та взаємозалежні від психічного здоров'я – духовне (моральне) й соціальне здоров'я».

3. Вважаємо недостатнім представлене в роботі (с. 66-67) обґрунтування виокремлення оздоровчо-діяльнісного компонента здоров'язберігаючого середовища. Автор обмежується загальними фразами і посиланням на роботи науковців без проведення аналізу зазначених досліджень у рамках заявленого аспекту.
4. При визначенні рівня створеного здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі одним із аспектів дослідження була діагностика сформованості здоров'язберігаючої компетентності дошкільників (п. 2.2, п. 3.3). У зв'язку з цим, на нашу думку, доцільно було б представити у роботі аналіз чинних програм навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного віку у контексті зазначеної проблематики.
5. У загальних висновках (3) подана інформація щодо домінування на етапі констатувального експерименту низького та середнього рівнів сформованості компетентності вихователів ЕГ і КГ у створенні здоров'язберігаючого середовища. Незрозумілим є факт відсутності даних про стан створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі, хоча «здоров'язберігаюче середовище в ДНЗ» є ключовим поняттям дослідження. У висновку 4 заявлено про істотну позитивну динаміку рівнів створеного здоров'язберігаючого середовища за характеристиками здоров'я дітей в ЕГ і незначну – в КГ. Достовірність отриманих результатів на констатувальному і контрольному етапах дослідження не підтверджена цифрами, хоча це є обов'язковою умовою.
6. Робота не позбавлена стилістичних та орфографічних огрехів.

Висловлені зауваження не є принциповими, мають дискусійний характер. Вони не знижують і не впливають на позитивну оцінку даного дослідження, яке містить цінний теоретичний і практичний матеріал, вирізняється новизною результатів та висновків.

Загалом дисертація Н. В. Лісневської відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій. Вона містить наукові положення, а також обґрунтовані та ретельно опрацьовані експериментальні результати. Поставлені завдання дослідження повністю розв'язано. У процесі дослідження одержано результати, які можуть бути використані в науково-практичній діяльності іншими фахівцями у галузі дошкільної освіти. Основні теоретичні положення знайшли своє відображення в публікаціях автора. Автореферат дисертації відповідає її змісту. Структура, будова, зміст, результати дослідження, основні висновки, що викладено в авторефераті, відображають ключові положення дисертації.

Вважаємо, що дисертація **«Педагогічні умови створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі»**, за змістом, висновками, одержаними результатами відповідає пп. 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р № 567, а її автор Лісневська Наталія Валентинівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка.

Офіційний опонент –
 доктор педагогічних наук,
 завідувач кафедри дошкільної освіти
 та професійного розвитку педагогів
 КНЗ «Черкаський обласний інститут
 післядипломної освіти педагогічних
 працівників Черкаської обласної ради»

Т. К. Андрющенко

Підпис Т. К. Андрющенко
 ЗАСВІДЧУЮ
 НАЧ. ВІДДІЛУ КАДРІВ
 ВГ ВОЛОШИНА